

Ärkebiskopen köpte lyxhus – samtidigt som pengar försvann

Familjer har inte råd att begrava sina föräldrar och skattepengar uteblir till församlingar – som hamnat hos Kronofogden. Nu kan GP avslöja att kyrkans högste ledare renoverat svart, rekordhöjt sin egen lön – och köpt ett hemligt lyxhus i Stockholms skärgård.

– Jag skäms över att vara grekiska, säger mångåriga församlingsmedlemmen Helene Kikkos Brentmar.

Text: Michael Verdicchio Bild: Sanna Tedeberg

Sommaren 2019 köpte grekisk-ortodoxa kyrkan en villa i Stockholms skärgård. I priset – nio miljoner kronor – ingick havsutsikt, dubbla terasser och swimmingpool.

”

Jag gjorde rätt som skrev det där brevet till patriarken i Konstantinopel för många år sen. Jag skrev att ni har skickat honom i fel yrke – ni skulle skickat honom till Hollywood i stället.

Helene Kikkos Brentmar

Marie hade inte råd att uppfylla sin fars sista önskan. Hon skäms över att säga det, men det är sanningen. Det är också anledningen till att hon inte vill använda sitt riktiga namn.

– Jag vet att min far ville begravas i grekiska kyrkan. Det var helt självklart när han gick bort, säger Marie som mitt i sitt livs svåraste sorg, tillsammans med sin familj, tog kontakt med grekisk-ortodoxa kyrkan.

Prisförslaget som kom blev en chock. – De ville ha nästan 10 000 kronor, bara för att en präst skulle dyka upp. En del av pengarna ville kyrkan ha som en donation. Det var tufft att ta beslutet, men vi bestämde oss för att gå till en helt annan kyrka, säger Marie.

Hon är nu en av många greker, i olika delar av landet, som slår larm om en grekisk-ortodox kyrka som börjat drivas som ett företag – med krav på skyhöga summor pengar för att ens skicka en präst till begravningar, dop och bröllop.

I Malmö möter GP grekiskan Carina. När hennes mamma dog i våras, var det självklart att söka upp kyrkan som hennes mamma varit med i under alla år. – Jag talade med biskopen i telefon. Jag berättade om sorgen efter mamma, allt jobbigt med begravningen och nämnde namnet på en annan präst jag redan talat lite med. Mitt i detta så väljer biskopen att avbryta och tillrättavisa mig. ”Det heter Fader...” och sen prästens namn. Jag blev helt paff.

Beskedet till Carina blev att det tyvärr inte fanns någon präst tillgänglig. Så istället hörde hon av sig till serbiska kyrkan, där en präst gick med på att hålla en liknande ortodox begravning. Under ceremonin fick istället en vän till Carina läsa några verser på mammans hemspråk.

Trots att den grekisk-ortodoxa kyrkan inte är involverad alls, kommer ändå sms från den. Carina uppmanas att sätta in 2 500 kronor på metropolitens konto, antingen via bankgiro eller swish. Fem dagar senare kommer ett sms igen – en påminnelse om att hon inte betalat – undertecknat ”fader”.

– Jag trodde inte det var sant. Grekiska kyrkan var ju inte ens involverad. Varför skulle jag betala 2 500 kronor till dem? Då hade jag redan betalat 20 000

för själva begravningen. Jag tänkte bara nej, det kan biskopen glömma.

I samtal med begravningsentreprenören fick hon höra om fler grekiska familjer som haft svårt att betala kyrkans avgifter – även de utkrävda genom donationer.

– Begravningskillen sa att han mött familjer som inte hade råd med biskopens avgifter. Han hade tyckt så synd om någon familj, så att han själv hade gått in och stöttat familjen ekonomiskt, säger Carina.

Marie och Carina är långt ifrån ensam. Larm om liknande situationer där grekisk-ortodoxa kyrkan krävt familjer på stora summor pengar kommer från flera håll i landet. I Halland berättar en man att kyrkan försökt få dem att betala tusentals kronor för att skicka en präst i samband med begravning. Samma sak ska ha skett i Göteborg:

– Biskopen krävde 6 000 kronor, för att en präst från Stockholm skulle komma och läsa i en halvtimme. Han ville ha hotell, mat, resa, allt skulle vår familj betala. Sen skulle dessutom metropoliten ha 2 000 kronor själv. Och då ingår ju inget av allt det andra, som begravningsbyrå och sådant. Det är inte alla som har råd. Hur biskopen kan med, när församlingen i Göteborg inte ens har råd att betala vanliga räkningar. Det är skamligt, säger en kvinna i Göteborg.

Som GP avslöjade igår, larmar präster och församlingsmedlemmar i hela landet om hur de under många år inte fått en krona i stöd från sin högste ledare, metropolit Cleopas Strongylis, trots att staten betalat ut miljonbelopp i organisationsbidrag årligen till trosamfundet.

Kyrkor runt om i Sverige vittnar om hur de har svårt att betala hyror, el- och vattenräkningar – pengar man tvingas tigga av kyrkobesökare. I Göteborg har det gått så långt att obetalda fakturor hamnat hos Kronofogden, efter påtryckningar från inkasso-bolag.

Samtidigt larmar många av biskopens närmaste medarbetare om pengar som försvinner, om ekonomisk redovisning som inte stämmer och en biskop som styr allt med järnhand, utan att ge styrelsemedlemmar insyn i kyrkans ekonomi. Ett stort antal av hans närmaste medarbetare har de senaste åren lämnat kyrkan i protest och larmar om att det inom kyrkan ska förekomma

2014 utsåg Patriarkatet av Konstantinopel Cleopas Strongylis till ny metropolit av Skandinavien. Arkivbild: Alex Mavradis

misstänkta bedrägerier, bidragsfusk och penningtvätt. Många menar att han driver kyrkan mer som ett företag.

– Metropoliten vill inte ens ge oss pengar för en kaffekanna. Vi tvingas tigga från besökare för att betala vanliga räkningar. Det är inte konstigt att folk slutar dyka upp, säger en person. – Den här biskopen är inte herde. Han ser bara pengar, säger en tidigare kyrkoföreståndare i Malmö som efter många år lämnat kyrkan helt.

Allt började år 2014, då Patriarkatet av Konstantinopel utsåg en ny ärkebiskop av Skandinavien, en så kallad metropolit. Den nye metropoliten Cleopas Strongylis från USA blev då ansvarig för alla grekisk-ortodoxa kyrkor i Skandinavien. I dag är han en av världens mäktigaste präster inom den ortodoxa kyrkan. De senaste åren har han suttit som en av tolv präster i kyrkans högsta råd ”Den heliga synoden”, enbart underställd Patriarken – grekisk-ortodoxa kyrkans motsvarighet till påven.

En av de första att träffa den nya metropoliten år 2014, var svensk-greken Helene Kikkos Brentmar i Stockholm. Hon hade då varit engagerad för kyrkan i över 40 år, där hon jobbat ihop med metropolitens företrädare, Pavlos. Men det är inte med glädje hon idag ser på kyrkan.

– Jag gråter varje gång jag går förbi. Det blir för känslösamt, säger Helene

Kikkos Brentmar när hon tar emot GP i sitt hem.

På 70-talet var det hon tillsammans med den före metropoliten Pavlos Menevisoglou, som såg till att ordna kyrkan åt grekerna.

45 år senare, år 2014, var det också Helene Kikkos Brentmar tillsammans med Pavlos och övriga i metropolitrådets styrelse, som lämnade över kyrkonycklarna till den nye metropoliten Cleopas. Han fick också ansvar för kyrkans besparingar, över sju miljoner kronor, som samlats ihop i decennier genom gåvor och donationer från greker i Sverige.

Helene Brentmar säger att hon fick ett dåligt intryck av den nye metropoliten redan första dagen, men att hon höll det för sig själv. Fasaden började dock krackelera efter bara några veckor.

– Den före metropoliten hade haft en lön på 25 000 kronor. Men det första Cleopas ville ha, var en lön på 50 000. Så vi försökte förklara det för honom – du, vi har gjort en dumhet. Men då vägrade han att träffa oss igen, säger Helene Brentmar, som några veckor senare valde att lämna styrelsen efter över 40 års tjänstgöring.

I ett brev till både biskopen och patriarken, skrev hon att de underskattat hennes tänkande. Idag säger hon att hon inte sätter sin fot i kyrkan – när hon dör ska begravningen ske i en annan.

Det ska dock visa sig att metropolit Cleopas, som själv ansvarar för grekiska kyrkans ekonomi, haft en ovanligt stark löneutveckling sedan 2015, då han i snitt tjänade 51 000 kronor i månaden. När GP granskar hans taxerade inkomst de senaste åren, visar det sig att han 2019 tjänade i snitt 71 000 kronor i månaden.

Under 2020, samma år som coronapandemin slår mot grekiska kyrkor runt om i Sverige, och samma år som regeringen delar ut ett extra krisstöd, rekordhöjs metropolit Cleopas lön ytterligare, denna gången till 1 153 000 kronor, motsvarande 96 000 kronor i månaden.

Som jämförelse är det mer än vad Greklands egen premiärminister tjänar – motsvarande 84 000 kronor i månaden. Detta samtidigt som grekiska kyrkor och församlingar över hela Sverige

Nyheter

GP granskar: Grekisk-ortodoxa kyrkan

slår larm i GP om att de inte fått ta del av det statsbidrag som staten årligen delar ut – och som en konsekvens fått påknackningar av Kronofogden.

– Så det är sant alltså...Det ryktades om detta, men jag kunde inte tro att det var sant, säger Helene Kikkos Brentmar.

Biskopens årsinkomst på 1 153 000 kronor är nästan exakt samma summa som ärkebiskopen uppger ska ha bekostat ”prästernas löner/förmåner/skatte/försäkringar över hela Sverige” under 2020, i sin redovisning till myndigheten SST om hur det årliga statsbidraget används.

– Hur han kan med. Jag skäms över att vara grekiskta. Det visar att jag gjorde rätt som skrev det där brevet till patriarken i Konstantinopel för många år sen. Jag skrev att ni har skickat honom i fel yrke – ni skulle skickat honom till Hollywood istället, säger Helene Kikkos Brentmar.

Så vad gör egentligen en biskop med 96 000 kronor i månaden? En biskop som enligt hans egna medarbetare, blir sponsrad med det mesta av församlingens medlemmar. Och som enligt folkbokföringen är skriven i kyrkan på Östermalm, där det bara finns ett enkelt litet sovrum intill ett kontor och ett mindre kök.

– Det har gått rykten om att han inte bor i kyrkan. Att han har ett annat ställe någonstans, men det är som sagt bara rykten. Biskopen håller allt sådant hemligt, även för sina närmaste, säger en av biskopens nära medarbetare.

När GP granskar kyrkans huvud- och underorganisationer, och går igenom deras tillgångar, upptäcker vi något speciellt. Sommarens år 2019 registrerar nämligen Lantmäteriet ett fastighetsköp som grekisk-ortodoxa kyrkan gör, bara månader innan corona-pandemin bryter ut.

Ett hus i Vaxholm med utsikt över havet, dubbla terrasser och swimming-

pool, mitt i Stockholms skärgård. Huset köper metropolitdömet, alltså grekisk-ortodoxa kyrkans huvudorgan, för exakt nio miljoner kronor. Men ingen står skriven på villan.

Här står huset, omgivet av herrgårdsvillor och privata båtbryggor, på en ö som beskrivits som ett sommarparadis för kändisar. Bland grannarna återfinns fotbollsstjärnan Olof Mellberg och modellen Victoria Silvstedt – som i sociala medier gärna delar med sig av bilder på den drömlika miljön. För några år sen införskaffade även Zlatan Ibrahimovic en stor villa ett stenkast bort.

Vad ska en grekisk-ortodox kyrka göra med en lyxvilla i skärgården? När GP når den förra ägaren, säger han att han upplevde ett stort intresse från mannen som köpte huset – en präst med efternamnet Strongylis.

– Det var en präst och hans advokat. De var med i budgivningen, men som jag minns det gick det mesta via advokaten. Jag blev ju givetvis glad att de var så intresserade. Samtidigt blir man ju lite konfunderad. Jag har aldrig hört om en kyrka som köper ett hus med pool för nio miljoner. Det vore spännande att veta vad de använder huset till, säger den förra ägaren.

Köpekontraktet, som GP tagit del av, undertecknas av Cleopas Strongylis personligen den 28 juni 2019. GP:s granskning visar också att han strax därefter tecknar avtal med Vaxholms kommun om regelbunden sophämtning för ett permanentboende – som fortsatt betalas under 2021.

Men biskopen fortsätter vara skriven i kyrkan på Östermalm. Så vem är det som använder lyxvillan – som ingen tycks vara skriven i?

När GP ringer runt till grannar, säger flera att den enda de sett i huset är biskopen.

– Han har kommit hit i en Mercedes ett par gånger, han har någon som kör honom. Varje gång så har han med sig en massa grejer som dom lastar ut och tar in i huset. Men nu var det ett tag sen man såg honom, säger en granne.

– Jag har sett prästen ute på hans ena terrass ett par gånger, den med poolen. Men han måste ha något annat ställe också, för huset har i princip stått öde de senaste månaderna. Han verkar ju ha inrett huset med ikoner och sådant. Men ingen har klippt gräset på säkert ett år. Sen har det ju varit corona också, så han kanske har hållit sig isolerad någonstans, säger en annan granne.

En av grannarna säger sig samtidigt ha sett ”märkligt folk” dyka upp vid huset de senaste månaderna.

– För ett par veckor sen var det två män som smög runt på tomt. De gick upp på baksidan, kikade in genom fönstren och fotograferade in i huset. När vi ifrågasatte vad de gjorde där, sa den ena mannen att han var ”vän till biskopen”. Allt kändes jätteskumt, de verkade verkligen inte vara några vänner till honom.

Inte ens några av biskopens närmaste medarbetare säger sig ha hört om huset förrän GP berättar om det. När de får höra om husaffären för nio miljoner kronor blir många upprörda.

– Jag trodde bara det var rykten. Du menar att han köpt ett hus med swimmingpool för kyrkans pengar? Herre min gud...., säger en av biskopens medarbetare.

– Och samtidigt så säger han sig inte ha pengar för att hjälpa församlingarna runt om i Sverige. Man blir helt mållös, säger en annan.

GP har under flera veckors tid sökt metropolit Cleopas, som inte gjort sig tillgänglig för en intervju. Kort efter GP:s intervjuer med hans medarbetare och församlingsmedlemmar, mitt under vår pågående granskning, ställer dock metropoliten plötsligt upp i en intervju med en mindre grekisk Youtube-kanal – den första på mycket lång tid. Där får han frågor om vad kyrkan åstadkommit i Sverige de senaste sju åren, och nämner då från ingenstans att kyrkan ska ha köpt en ”bostad”.

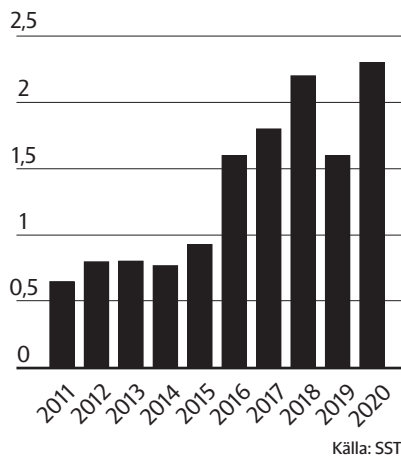
– En av de första svårigheterna jag stötte på när jag kom från Boston till Stockholm var verkligen bristen på bostäder. Jag var bokstavligen hemlös eftersom det inte fanns något hem att bo i, säger han och fortsätter:

– Nu kommer prästerna som kommer från Grekland för att tjäna hos oss och naturligtvis min efterträdare när den tiden kommer, inte behöva möta sådana problem.

I intervjun menar biskopen att huset betalats med donationer.

– Jag är djupt tacksam till givarna som bidragit till förvärvet av hemmet genom att öka medvetenheten av ett kroniskt problem i femtio år, säger han i tv-intervjun.

Statsbidrag till grekisk-ortodoxa kyrkan i miljoner kronor.

Flera av GP:s källor menar att biskopens plötsliga intervju var ett sätt att krishantera. Kritiken mot biskopens leverne har spridits snabbt efter att GP påbörjade granskningen – och ska ha nått hela vägen upp till Patriarkatet av Konstantinopel.

– Det här är en bomb. Någon måste in och granska var dessa påstådda donationer kommer ifrån. Det är ingen som bara går in och donerar nio miljoner kronor så där för att köpa en lyxvilla.

Flera menar att det är orimligt att kyrkan årligen får miljonbelopp i bidrag från staten som inte kommer de lokala församlingarna till del – där präster jobbar ideellt och församlingar tvingas tugga pengar för räkningar – samtidigt som biskopen höjer sin lön och köper hus vid havet med kyrkans pengar.

– Jag är förvånad över att varken SST, Skatteverket eller politikerna gått in och granskat kyrkan. Hade de granskat metropolitdömet hade de hittat många saker som inte står rätt till med ekonomin och statsbidragen. I slutändan är detta skattepengar, det är svenska skattebetalare som är med och betalar det här, säger en källa med god insyn i metropolitdömets ekonomi.

Frågetecknen hopar sig dock inte bara kring lönen, husinköpet och de uteblivna skattebidragen. Flera källor med direkt insyn i kyrkan ifrågasätter hur renoveringen av kyrkan i Stockholm gått till. 2015 tilldelades grekisk-ortodoxa kyrkan bidrag på 108 000 kronor från Länsstyrelsen för att göra en förstudie kring en omfattande restaurering av den kulturmärkta Sankt Georgios kyrka på Östermalm. Konsultfirman Tyréns anlätades och räknade ut att en fackmannamässig renovering in- och utvändigt, med byggnadsantikvarie, skulle kosta trossamfundet minst 9 miljoner kronor. Förstudien redovisades till Länsstyrelsen som meddelade att en anmälan måste göras innan renovering påbörjas.

– Vi hörde ingenting efter det. Varken ett mejl eller ett samtal, säger den

ansvarige handläggaren på Tyréns.

I december 2019, är kyrkan plötsligt renoverad ändå. Efter en period med byggställningar kring byggnaden har kyrkans gamla grå stendetaljer målats över med vit färg. Ärendet anmäls till kommunen av arga stockholmsbor, som anklagar renoveringen för att inte vara fackmannamässigt utförd.

– Kyrkan har förvandlats till ett pepparkakshus, säger en upprörd granne i tidningen Mitti.

GP:s granskning visar nu att metropoliten varken ansökte om bygglov hos kommunen eller anmälde renoveringen till Länsstyrelsen – som rent ut kallar renoveringen ett svartbygge.

Flera källor med direkt insyn i kyrkan, uppger samtidigt för GP att en företagare – som tidigare ska ha utfört arbeten i kyrkan svart och ordnat fram billig arbetskraft från Östeuropa och Mongoliet – ska ha presenterat sig som byggleddare i samband med renoveringen. Han fångas även på bild tillsammans med biskopen uppe på kyrkans tak. Båda har på sig bygghjälm och varselväst.

När GP granskar den utpekade företagaren ser vi att han har koppling till en lång rad konkursade bolag i byggbranschen – med närmare en miljon kronor i statliga skatteskulder som överlämnats till Kronofogden. Under tiden för renoveringen är mannen verksam i ett enda bolag – enligt Bolagsverket registrerat för städverksamhet och renovering av fastigheter.

Bara månader efter att kyrkorenoveringen är klar går bolaget i konkurs med stora skulder. Samtidigt uppger konkursförvaltaren att det inte fanns någon redovisning om att företagaren – som vid kyrkan uppges ha presenterat sig som byggleddare – skulle ha varit involverad i några byggprojekt över huvudtaget. Företagaren hade enbart redovisat städverksamhet.

– Men skulle det vara så att det förekommit svart verksamhet så är det ju inget konstigt att det inte syns, säger konkursförvaltaren till GP.

Genom att ta emot anonyma donationer (...)

blir kyrkor den perfekta penningtvättmaskinen

2019 renoverades Sankt Georgios kyrka. Men metropoliten ansökte varken om bygglov eller anmälde renoveringen av den k-märkta kyrkan till Länsstyrelsen – som kallar renoveringen för ett svartbygge. Arga grannar kallar kyrkan för pepparkakshus, sedan de grå stendetaljerna under renoveringen målats vita.

Bilder: Stockholms stad, Sanna Tedeberg

Bland de högt uppsatta källorna inom kyrkan väcker svartbygget och husaffären, som båda gjordes med bara månaders mellanrum under 2019, stora varningsflaggor.

– Polisen måste gå in och granska transaktionerna. Hur gick renoveringen och husköpet till. Och framförallt – var kom pengarna ifrån.

Även handläggaren som gjorde förstudien på Tyréns, uppger att han reagerade under samtalen med biskopen.

– Jag fick lite onda aningar. Metropoliten talade om att renoveringen skulle betalas med donationer, bland annat från greker i USA och så där. Det var uppenbart inget vanligt kyrkoupprustningsprojekt, säger han.

Ett tiotal initierade källor med mycket god insyn i kyrkans verksamhet

ar som skulle gått till nybyggnationen av en kyrka i New York – som förstördes under terrorattacken 9/11 – försvunnit. Under 2019 greps två tjänstemän för att ha stulit kyrkans pengar och i juni samma år erkände kyrkans ekonomichef att han förskingrat över 60 000 dollar genom utgifter i samband med ett renoveringsarbete. Även kyrkans före detta verkställande direktör står åtalad för att ha stulit mer än 500 000 dollar från kyrkans kassa i USA – där det för närvarande pågår fler brottsutredningar om pengar som försvunnit spårlost enligt uppgifter till GP.

Under hösten 2020 visade en stor granskning av det grävande journalistnätverket Organized Crime and Corruption Reporting Project (OCCRP) hur kyrkor, genom kontanter och donationer, används internationellt till just ekonomisk brottslighet.

– Under årens lopp har religiösa institutioner upprepade gånger använts för att tvätta pengar, säger Mark Califano, amerikansk advokat och chefsjurist på det globala utredningsföretaget Nardello & Co, till OCCRP.

Han säger till OCCRP att kyrkors speciella och skyddade ställning i de flesta länder banat väg för detta.

– Genom att ta emot anonyma donationer (...) blir kyrkor den perfekta penningtvättmaskinen, säger ekobrottsåklagare Emilio Guerberoiff i samma granskning.

I Sverige väcker samtidigt de många larmen om att ärkebiskopen krävt donationer som betalning i samband med begravningar, frågor utanför trossamfundet. Även Skatteverket reagerar – hos dem är kyrkan registrerad som en ideell verksamhet.

– Donationer och kollekt är skattefritt i en ideell verksamhet, men det hänger också då på att det faktiskt är gåvor. Men är det att man i praktiken betalar för något, då blir nästa fråga, är det i

en sådan omfattning att verksamheten inte längre är ideell utan kommersiell. I så fall kan det bli skattepliktigt, säger sektionschef Annelie Holmgren på Skatteverket.

Hon fortsätter:

– Man kan inte heller använda sina pengar till saker utanför verksamheten eller skicka dem till en annan juridisk person. Då kanske man inte är så skattebefriad som det ser ut. Så det låter som att det finns en hel del här att undra över.

Det ska dock visa sig att det finns fler besvärande detaljer. Saker som metropoliten inte talat öppet om. En stor skandal som Patriarkatet av Konstantinopel anklagas för att ha mörkat.

Klockan är 22 på kvällen när GP:s reporter slår telefonnumret – med riktnummer till USA. Att få tag i telefonnumret har inte varit lätt – personen som numret går till arbetar med kontrattterrorism och brottsutredningar för den amerikanska regeringen.

I ett regnigt New York City svarar till slut en man. Där är det eftermiddag, och i bakgrunden hörs trafik och tutande taxibilar.

– Tack för att du ringde, jag såg ditt meddelande. Jag vill bara säga att jag gärna hjälper dig. Direkt när jag såg vad du granskar. Men du måste vara försiktig, säger mannen och fortsätter sen:

– Du vet, jag har sparat allt. I ett skjul bakom en av mina fastigheter. Låt oss snacka mer när jag kommit hem.

I NÄSTA DEL: Utreddes för miljonstöld i USA – kyrkan lade locket på

Michael Verdicchio
michael.verdicchio@gp.se

Sanna Tedeberg
bild@gp.se

Helene Kikkos Brentmar var i över 40 år engagerade i grekisk-ortodoxa kyrkan.